

Oktobarska revolucija - uzroci, tijek događaja i posljedice

Miočić-Stošić, Natanael

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:614272>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci

Natanael Miočić-Stošić
Oktobarska revolucija-uzroci, tijek događaja i posljedice
Završni rad

Rijeka, 2022.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za povijest

Natanael Miočić-Stošić
Oktobarska revolucija-uzroci, tijek događaja i posljedice
Završni rad

JMBAG:0009087490

Studijski program: Europa u 19. stoljeću

Studijski smjer: Preddiplomski studij povijesti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Rijeka, 1.8.2022.

Sadržaj:

Uvod	1
1. Kraj Ruskog Carstva	2
1.1. Nikola II. Romanov i njegova vladavina	2
1.2. Rat s Japanom i revolucionarna zbivanja 1905. godine	7
1.3. Prvi svjetski rat i slabljenje Ruskog Carstva	10
2. Revolucije 1917.	13
2.1. Februarska revolucija 1917. i abdikacija cara	13
2.2. Privremena vlada i njezina politika	15
2.3. Oktobarska revolucija 1917.- tijekom događaja	20
3. Uspostava boljševičke vlasti	23
3.1. Građanski rat	24
3.2. Posljedice Oktobarske revolucije	28
Zaključak	31
Literatura	32
Sažetak i ključne riječi	33
Prilozi	34

Uvod

Političke revolucije su vrlo zanimljiva tema jer predstavljaju “rušenje” starog sustava i stvaranje nečega novoga. Kao motivacija za pisanje ovog rada poslužila je Oktobarska revolucija iz 1917. godine. Važno je reći da niti jedna revolucija ne dolazi odjednom i isto tako ju je nemoguće ostvariti bez pogodnih društveno-političkih okolnosti. Zato će se spomenuti svi važni događaji koji su prethodili Oktobarskoj revoluciji, kako bi bilo jasnije zašto je uopće došlo do nje. Listopadski prevrat 1917. bio je jedan od ključnih događaja 20. stoljeća i odredio je velik dio budućih zbivanja u Europi, ali i cijelome svijetu. Radi se o svojevrsnom fenomenu jer je tada po prvi put neka socijalistička politička stranka došla na vlast, a time je teorijska misao koja potječe još iz 19. stoljeća pretvorena u stvarni politički sustav. Ovim radom pokušat će se razjasniti uzroke Oktobarske revolucije, način na koji se događaj odvio i do kojih je posljedica došlo zbog njega. Za potrebe ovoga rada korištena je interpretacija iz stručne sekundarne literature uz osobne komentare i zapažanja autora rada. Za poimanje teoretskih ideja iz kojih su se razvile ideje revolucionara vrlo je važna knjiga Erica Hobsbawma. S druge strane, zanimljivo je tumačenje Roja Medvedeva koji smatra da se Oktobarska revolucija nije nužno trebala dogoditi i zapravo se stiče dojam da su se u samo nekoliko mjeseci stvorile okolnosti za prevrat. To nam može zvučati čudno ako revolucije zamišljamo kao dugotrajno planirane događaje, a ne kao iskorištavanja pogodnih prilika za rušenje vlasti. U literaturi se nalaze knjige koje govore o Oktobarskoj revoluciji fokusirajući se na uže razdoblje (primjerice samo na 1917. godinu u knjizi Edwarda Halleta Carra) ili na vrlo široko razdoblje (podrobni opisi ruske povijesti u knjizi Roberta Servicea). Posebno je zanimljivo djelo Mihaila Riklina u kojem on pokušava vrlo uvjerljivim argumentima prikazati komunizam kao ateističku religiju. U historiografskim spisima koji tumače Oktobarsku revoluciju su se do 1990.-ih uglavnom prikazivala ideološka i politička opredjeljenja samih autora tekstova ili rasprava, a od tada se ipak može govoriti o objektivnijem pogledu na cijeli događaj jer su s novim spoznajama pronađenima u bivšim sovjetskim arhivima nastale i nove interpretacije. Trend pisanja o Oktobarskoj revoluciji sve je jači, a vjerojatno će se to nastaviti i u budućnosti.

1. Kraj Ruskog Carstva

Tijekom zadnjih desetak godina svojeg postojanja Rusko Carstvo je bilo vrlo nestabilno, ali tijek narodnog nezadovoljstva se može pratiti još od kraja 19. stoljeća. U sljedećem pregledu će se prikazati stanje carskog režima u njegovim posljednjim godinama, kao i djelovanje skupina koje su destabilizirale vlast nastojeći je zamijeniti.

1.1. Nikola II. Romanov i njegova vladavina

Za početak treba nešto reći o stanju u Rusiji u drugoj polovici 19. stoljeća jer je ono ključno za razumijevanje politike Nikole II. Romanova (1894.-1917.) i procese koji su se događali za vrijeme njegove vladavine. Rusija je već stoljećima bila konzervativna zemlja do koje nisu dolazila europska liberalna strujanja, a rijetki pokušaji liberalnih reformi bili su ugušeni u krvi. Stanovništvo se većinom bavilo zemljoradnjom, a neobrazovanost je bila vrlo proširena. Većini stanovnika Ruskog Carstva politika je bila nebitna jer su morali osiguravati vlastitu egzistenciju i nisu se bavili apstraktnim stvarima. Ovakvo se stanje održavalo i u 19. stoljeću. Tada se carski dvor odlučio na uvođenje određenih reformi, vjerojatno kako bi svoju državu učinio konkurentnom ostalim vanjskim silama. Godine 1861. car Aleksandar II. Romanov (1855.-1881.) je ukinuo kmetstvo i tako stvorio slobodne seljake koji su sada mogli obrađivati vlastitu ili tuđu zemlju. Zbog nedostatka državne zemlje i njezine neravnopravne podjele velik broj ljudi je još više osiromašio što je posljedično rezultiralo brojnim seljačkim pobunama koje je režim gušio u krvi. Reforma koja je trebala pomoći seljaštvu zapravo je zaoštrila njegov odnos s carizmom i stvorila prvi revolucionarni potencijal u ruskom društvu. Seljačko stanovništvo je raslo, a uz brojne nestašice hrane bilo je opterećeno povećavanjem poreza i zemljišnog najma. Tim potezima carevi su siromašne ljude činili sve nezadovoljnijima i potencijalno opasnim za režim. Međutim, nezadovoljstvo je postojalo i među intelektualcima. U drugoj polovici 19. stoljeća osnivana su tajna društva koja su za cilj imala borbu protiv carske autokracije, pa su na ruske monarhe izvršavani brojni atentati. Kako bi se tome suprotstavio, car Aleksandar III. Romanov (1881.-1894.) je osnovao tajnu policiju Ohranu koja je koristila ekstremne metode u suzbijanju nemira.¹ Iako je Rusko Carstvo u drugoj polovici 19. stoljeća doživjelo određene promjene koje se mogu činiti liberalnima, carevi ipak nisu imali namjeru demokratizirati svoje Carstvo.

¹ Tim McNeese, Political revolutions, str. 236., 238.-239.

Nikola II. je 1894. naslijedio prijestolje od oca Aleksandra III. i nastavio je apsolutističku politiku praćenu rusifikacijom prostranog imperija.² Isprva je bio uspješan u tome, ali je ovakvom politikom stvarao nemire u svojem multinacionalnom Carstvu u kojem su pojedini narodi bili vrlo nacionalno osviješteni. Poljaci su to pokazali još u 19. stoljeću pokretanjem pobuna protiv carskog režima. Iako su one ugušene Poljaci nisu bili uspješno asimilirani, a odnosi su se čak još više zaoštrili. Finci su također bili nacionalno osviješteni, a baltičku obalu je naseljavao nehomogen, ali brojan blok Estonaca, Letonaca i Litvanaca koji su mogli predstavljati prijatnu ruskoj carskoj politici, odnosno teritorijalnom integritetu Ruskog Carstva. I u Bjelorusiji se počeo javljati bjeloruski nacionalizam, ali je mnogo problematičniji za ruski carski režim bio onaj ukrajinski koji se temeljio na vlastitoj kulturnoj prošlosti i kozačkoj tradiciji. Ukrajina je djelovala kao svojevrsna autonomna oblast unutar Ruskog Carstva. U graničnim područjima živjelo je i puno Židova koje je režim masovno proganjao, maltretirao i optuživao za sve slabosti ruskog društva. U perifernim provincijama živjelo je

Nikola II. Romanov

otprilike 30 milijuna pripadnika neruskog stanovništva što je u eventualnom ratnom sukobu moglo biti problematično jer je vjernost tih podanika bila vrlo upitna.³ Treba reći i da su dvadeset godina prije 1917. Rusi činili tek četrdeset i četiri posto stanovništva Carstva, a bili su inferiorni Nijemcima, Poljacima i Židovima po obrazovnim i profesionalnim dostignućima.⁴ Dio stanovništva je odlučio stvoriti bolju egzistenciju. Zbog toga se događao veliki migracijski val s istoka Europe na razvijeni zapad. Rusiju osobito napuštaju siromašni Židovi i Poljaci.⁵ Nikola se

uopće nije obazirao na takvo stanje nego je nastavio provoditi svoju čvrstu politiku.

Na unutarnjepolitičkom planu se nastavila propaganda koja je predstavljala cara kao Božjeg odabranika i carizam kao jedini mogući sustav vlasti. Uz to je obilno korišten i represivni aparat kako bi se provodila naređenja s državnog vrha. Vojni sustav se održavao brutalnim prisilama seljaka tijekom novačenja. Ne treba čuditi što su seljaci kao najbrojniji sloj stanovništva dominirali i u vojsci, ali to im je zasigurno stvaralo dodatne poteškoće uz njihov težak položaj. Stanovništvo je imalo velike obaveze prema državi dok su zemljoposjedi često bili siromašni,

² Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 150.

³ Livia Kardum, Sutton stare Europe, str. 18., 20.

⁴ Robert Service, Povijest suvremene Rusije, str. 51.

⁵ Livia Kardum, Sutton stare Europe, str. 17.

a tehnika primitivna i infrastruktura zastarjela. Seljaci su se zato okrenuli samoodrživosti pa su zemljoradnju nadomjestili lovom i sami su proizvodili sve što im je bilo potrebno, od kućanskih potrepština do glazbala. Trgovina i gradovi su bili nerazvijeni zbog velikih udaljenosti i nepovezanosti područja, a Moskva i Petrograd su bili jedini veći gradovi. Unutar ogromne države prevladavao je izolacionizam, kako među regijama tako i među društvenim slojevima. Veliki problem u Ruskom Carstvu bio je nedostatak stabilnog građanskog društva koje zbog rascjepkanosti i neorganiziranosti nije uspjelo uspostaviti snažne javne institucije niti razviti kapitalizam zapadnog tipa. Upravo zbog slabosti srednjeg sloja i sveopće raspršenosti društva nitko se nije mogao oduprijeti čvrstoj i centraliziranoj carskoj vlasti. Kombinacija zaostalosti i militarizma dala je carskoj autokraciji ono što su suvremeni marksisti smatrali azijskim karakterom, odnosno despotizmom. Rusko Carstvo se bez obzira na teško unutarnje stanje uspjelo nametnuti u vanjskoj politici kao velesila bez koje se ne mogu donositi važne međunarodne odluke. Status velesile se trebao održavati, a carska vlast je to nastojala postići akumuliranjem ljudstva i vojske. Tako je carizam sam sebi postao svrhom, a stanovništvo je postojalo samo kako bi služilo režimu.⁶ Rusko Carstvo je i dalje ostalo poprilično konzervativna država.

Ali društveni odnosi su se ipak u nekoj mjeri promijenili. U vrijeme Nikole II. se stvorio proletarijat, odnosno radništvo. Od kraja 19. stoljeća seljaci su dobivali posao u rijetkim gradskim tvornicama pri čemu su radili po čak dvanaest sati, s lošom opremom, uz malu plaću i u katastrofalnim uvjetima rada i stanovanja u gradskim četvrtima. Zbog toga su ponekad izbijali radnički nemiri, a počinju se osnivati radničke organizacije i neke revolucionarne skupine. Iako je gradska sirotinja postala potencijalno opasna društvena klasa, Nikoli su zasigurno puno veći problem predstavljali intelektualci koji su radili protiv njegovog režima. Radilo se o mladim Rusima, često doktorima, odvjetnicima i sveučilišnim profesorima koji su studirali u Europi te su poticali demokratske promjene u Ruskom Carstvu i nadahnjivali se europskim protumonarhističkim revolucijama. Ipak, ovi ljudi se često nisu međusobno slagali u načinu provođenja svojih zamisli jer su neki od njih bili skloni nasilnom rušenju vlasti, a drugi su zahtijevali postupne reforme.⁷ Određeni intelektualci došli su u doticaj s učenjem Karla Marxa, njemačkog ekonomista i filozofa iz 19. stoljeća, te su interpretirali njegove socijalne ideje bijednome ruskom stanovništvu i tako stekli njegove simpatije. Marksisti su djelovanje putem političkih stranaka smatrali jako važnim jer su vjerovali da u okviru kapitalizma samo

⁶ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 11.-14.

⁷ Tim McNeese, Political revolutions, str. 236.-239.

tako mogu iznositi svoje ideje.⁸ Iako u Ruskom Carstvu nisu vladali pravi kapitalistički odnosi, a radništva je bilo malo, ruski marksisti su od svojih zapadnih kolega također prihvatili ovaj model političke borbe protiv elita. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Rusiji su se pojavile prve političke stranke. Za početak treba spomenuti stranke socijalističkog usmjerenja. Stranka socijalista-revolucionara (kratica SR, prema tome dobivaju naziv eseri) osnovana je krajem 1901. godine spajanjem nekoliko pučkih grupa. Eseri su provodili terorističke napade na visoke carske dostojanstvenike, a počeli su se infiltrirati u rusko selo nastojeći seljake pridobiti za borbu protiv carizma. Zato su sastavili program agrarne reforme koja je podrazumijevala podjelu sve zemlje seljačkim demokratskim zajednicama. Zbog takve politike stranka je uživala potporu u seljačkim krugovima, ali i u dijelu proletarijata koji je dolazio sa sela u gradove i koji je ostao čvrsto povezan sa svojim obiteljima. Esere su jako potresala unutarstranačka previranja iako nikada nije došlo do službenog stranačkog raskola. Od ostalih socijalističkih stranaka treba spomenuti Rusku socijaldemokratsku radničku stranku koja je bila pod jakim marksističkim utjecajem. Osnovana je krajem 19. stoljeća, a 1903. godine se dogodio raskol unutar stranke pri čemu su nastale dvije frakcije-menjševici i boljševici. Menjševici su zastupali provođenje demokratsko-buržoaskе revolucije, nakon čega bi uslijedila proleterska revolucija. Zalagali su se za osnivanje sindikata i suradnju s buržoaskim snagama nakon rušenja carizma, a s druge strane nisu zastupali ideju centralističke i birokratizirane stranke nego jednakost svih stranačkih razina. Za razliku od njih, boljševici su htjeli u potpunosti centralizirati stranku. Za rušenje carskog režima predlagali su udruživanje seljaka i radnika te su odbili svaku suradnju s buržoazijom.⁹ Od građanskih i buržoaskih stranaka treba spomenuti dvije najvažnije. U listopadu 1905. liberali su osnovali Ustavno-demokratsku partiju (bili su poznati i kao kadeti) čiji je cilj bilo rušenje autokracije. Osim njih postojala je Oktobristička partija sastavljena od monarhističkih konzervativaca.¹⁰ S organizacijom političkih stranaka dugo potiskivane i cenzurirane ideje konačno su počele dolaziti do zaostalog Ruskog Carstva. Carski režim je stoga u intelektualcima vidio neprijatelje kojih se morao riješiti kako bi stabilizirao vlast. Zato su mnogi revolucionari bili zatvoreni ili protjerani iz zemlje, a bilo je uobičajeno da car šalje svoje špijune kako bi se infiltrirali u stranke i iznutra ih uništili. Nikola se brutalno obračunavao sa svakom opozicijom.

Zbog takvog tvrdolinijaškog stava cara su mnogi povjesničari opisivali kao intelektualno nesposobnu osobu i čovjeka koji nije dorastao vladarskoj ulozi. Ovo je možda previše gruba

⁸ Eric Hobsbawm, *Kako promijeniti svijet: priče o Marxu i marksizmu*, str. 88.

⁹ *Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.)*, ur. Enrico Cravetto, str. 165.-167., 169.-172.

¹⁰ Robert Service, *Povijest suvremene Rusije*, str. 52.-55.

karakterizacija jer bi vjerojatno i najinteligentniji vladari na njegovom mjestu pokušali održati autokratsku vlast gušenjem opozicije i protivljenjem demokratskim reformama. Isto tako, Nikola je bio ponajprije obiteljski čovjek i nije htio trošiti vrijeme i energiju na državničke poslove pa je upravljanje golemim Carstvom u velikoj mjeri prepustio svojim ministrima. Dok je on donosio najvažnije državne odluke (često na prijedlog svojih savjetnika), vjerojatno je mnogo toga učinjeno bez konzultacije s njime. Možda je preciznije reći da je car bio lijep, a ne glup. Odgajan kao sin i prijestolonasljednik ruskog cara, Nikola je zasigurno smatrao da u Carstvu ništa ne treba mijenjati, nego je dovoljno nastaviti istim putem kao njegovi prethodnici. To ga je poticalo na hedonizam i konzervativnost, a carica Aleksandra je dijelila isti stav i podržavala je svojeg supruga u autokratskoj vladavini. Oboje su bili podložni misticizmu i okultnim utjecajima, pa su na njih lako mogli utjecati razni šarlatani, od kojih je najpoznatiji monah Rasputin.

Prvih deset godina vladavine Nikole II. obilježilo je relativno mirno razdoblje u kojem se događala ubrzana industrijalizacija koju je osobito poticao ministar financija Sergej Witte.¹¹ Vodila se reformistička politika na tehničkom i financijskom području, a također se privlačila velika količina stranog kapitala za izgradnju novih objekata i za ulaganje u industriju.¹² Statistički podatci daju dobar uvid u tadašnji napredak Rusije. Duljina ruske željezničke mreže se udvostručila u manje od petnaest godina. Proizvodnja sirovog željeza se povećala tri puta u deset godina. Ukupna stopa gospodarskog rasta u Witteovim godinama bila je osam posto godišnje. Između 1892. i 1900. dvije trećine vladine potrošnje bilo je namijenjeno gospodarskom razvoju, u najvećoj mjeri željeznicama. Ali osim u željeznicu i tešku industriju (ugljen, željezo, čelik, proizvodnja strojeva) ulagalo se u tekstilni, kemijski i naftni sektor. Novootvorena industrijska postrojenja bila su jedna od najnaprednijih na svijetu, a osim toga se koristila najsuvremenija tehnologija. S druge strane, problem je bio što su industrijska postrojenja bila koncentrirana u vrlo uskom području, ponajprije u dva najveća ruska grada, Petrogradu i Moskvi, zatim u Donjeckom bazenu, ruskom dijelu Poljske, na Uralu i u Bakuu. Ruski industrijski sektor u cjelini je ostao relativno malen u usporedbi s poljoprivredom. Zbog nedovoljne podloge u domaćem privatnom kapitalu Rusko Carstvo se moralo sve više zaduživati. To se Witteu nije sviđjelo i izrazio je žaljenje u jednom povjerljivom memorandumu

¹¹ Witte se smatra jednom od ključnih političkih figura u Ruskom Carstvu krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Od veljače do kolovoza 1892. je obnašao dužnost ministra transporta, zatim je od kolovoza 1892. do kolovoza 1903. bio ministar financija, a od studenog 1905. do svibnja 1906. bio je i prvi premijer Ruskog Carstva. Zaslužan je za ubranu industrijalizaciju Ruskog Carstva, privlačenje ogromnih količina stranog kapitala i za kasnije demokratske reforme. (https://en.wikipedia.org/wiki/Sergei_Witte)

¹² Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 150.

caru tvrdeći da je ekonomska veza Rusije i zapadne Europe nalik vezi kolonijalnih zemalja i njihovih metropola.¹³ Vanjske sile su zbog posuđivanja kapitala mogle pritisnuti cara da donosi neke odluke koje su im odgovarale. Francuska je bila glavni kreditor Ruskog Carstva, što je jako utjecalo na rusku politiku.¹⁴ Witte je bio u potpunosti u pravu kada je iznio svoje brige caru jer je shvatio da je ekonomska ovisnost o strancima vrsta ropstva.

Što se tiče careve vanjske politike, upravo je s Francuskom nastavio razvijati savezništvo, ali treba reći da je nastojao poboljšati odnose s ostalim državama. Regulirao je rivalstvo s Austro-Ugarskom oko balkanskog područja sporazumima iz 1897. i 1904. godine. Nikola je bio i promicatelj međunarodnih mirovnih konferencija u Haagu 1899. i 1907. godine.¹⁵ Vodio je aktivnu diplomatsku vanjsku politiku što je bilo bitno za održanje statusa Ruskog Carstva kao velesile koja se uključivala u sve važne međunarodne odnose.

Početak 20. stoljeća Rusko Carstvo je bilo nerazvijena država sa slabim gospodarstvom, a zbog specifičnih zakona i običaja u velikoj mjeri je ostalo srednjovjekovna država. Oko devedeset posto populacije činili su seljaci koji su često imali jedva dovoljno hrane za preživljavanje, a neki su radili na imanjima aristokracije. Država i crkva su također raspolagale velikim zemljišnim posjedima.¹⁶ Režimu je ovakvo stanje sigurno odgovaralo, a ubrzani razvoj industrije provoden je samo u svrhu izjednačavanja Ruskog Carstva s ostalim vanjskim silama, a ne zbog želje za napretkom stanovništva. Iako je država napredovala razvijao se samo njezin uski industrijski dio dok je u drugim područjima stanje ostalo isto.

Trebalo je nastaviti širiti postrojenja i infrastrukturu na što više prostora kako bi se stvorila moderna industrijska država. Car i njegovi savjetnici su se s druge strane vjerojatno bojali stvoriti takvo novo društvo zbog mogućih stranačkih proturežimskih agitacija, radničkih pobuna i jačanja kapitalista koji bi doveli njihov položaj u veliko pitanje. Caristički režim je ipak uspio održavati mir, a mirnodopsko stanje moglo mu je samo koristiti. Zato je Nikola loše postupio ušavši u rat protiv Japana, što će utjecati na početak nestabilnosti njegove vlasti.

1.2. Rat s Japanom i revolucionarna zbivanja 1905. godine

Rat na Dalekom istoku bio je posljedica ruskog imperijalizma. Rusko Carstvo se, kao i sve kolonijalne sile, htjelo proširiti na što više područja koja su mu donosila korist. Na istoku su mu posebno zanimljive bile kineske trgovačke luke. Tijekom rata koji se vodio 1894. i 1895.

¹³ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 20.-22.

¹⁴ Livia Kardum, Sutton stare Europe, str. 15

¹⁵ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 150.

¹⁶ Tim McNeese, Political revolutions, str. 233.-234.

Japanci su se povukli iz Kine zbog prijetećih udruženih ruskih, njemačkih i francuskih pomorskih snaga. Rusi su nakon toga zadržali važnu luku Port Arthur u najmu, a s vojskom su prodrli u Mandžuriju. Japanci su u samo desetak godina uspjeli izgraditi jaku flotu i 8. veljače 1904. napali su Port Arthur. Nasuprot modernim i efikasnim japanskim snagama, ruske snage su bile nemotivirane, slabo opremljene i loše vođene.¹⁷ Nakon što su Japanci uništili rusku flotu u bitci kod Tsushime 27. svibnja 1905. godine, rat je završen. Sljedeće jeseni je u Portsmouthu uz posredstvo američkog predsjednika Theodora Roosevelta potpisan mirovni sporazum kojim su Japanci dobili vlast nad Mandžurijom, otokom Sahalinom i zadržali su zonu utjecaja u Koreji.¹⁸ Ovaj poraz je okrenuo ruski narod protiv cara.

Dok se vodio rat, na zapadu Rusije je već započela revolucija, a dodatno su je potaknule novosti o istočnom porazu. Radnici Petrograda su se 9. siječnja 1905. predvođeni svećenikom Gaponom skupili ispred Zimskog dvorca boreći se za svoja politička prava. Nosili su careve portrete i bogorodičine ikone te su pjevali nabožne pjesme, ali konjanički odredi su ih počeli napadati i pritom su ubili vjerojatno više od tisuću ljudi. Taj događaj je poznat kao Krvava nedjelja, a sljedeći dan je 125 000 petrogradskih radnika protestiralo zbog masakra. Tada je nastao masovni pokret štrajkova, demonstracija, seljačkih i vojnih pobuna u cijeloj zemlji. Petrograd je od sredine listopada do početka prosinca bio pod vlašću Sovjeta radničkih deputata, svojevrsne revolucionarne skupštine radnika. Početkom prosinca u Moskvi se dogodio oružani ustanak koji je ubrzo krvavo ugušen. Petrogradski Sovjet je također bio razbijen, a carski režim se uspio spasiti uz provođenje krvavih odmazdi nad pobunjenicima. Kako je Lenjin naglasio, 1905. je bila velika generalna proba.¹⁹ Time je vođa boljševika htio reći kako su pobune naroda 1905. godine bile dragocjeno iskustvo za kasnije revolucionarne aktivnosti.

Zbog nemira su se dogodile i određene promjene u društvu. Car je prihvatio Witteov prijedlog te je objavio Oktobarski manifest kojim je obećao građansku slobodu na načelima istinske nepovredivosti osobe, slobode savjesti, govora, okupljanja i udruživanja. Propisano je i da će se održati izbori za Dumu, a biračko pravo je omogućeno odraslim muškarcima iz svih staleža. Određeno je da bez Dume nijedan zakon ne može stupiti na snagu. Ipak, Nikola se nije htio odreći autokratske vlasti i zato je dodao još neke uvjete u manifest. Prema njima je mogao imenovati vladu po svojem izboru, raspustiti Dumu i vladati pomoću Dekreta o izvanrednom stanju. Ipak, ove odredbe su naišle na protest određenih političkih skupina.²⁰ Bilo je značajno

¹⁷ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 24.

¹⁸ Tim McNeese, Political revolutions, str. 246.

¹⁹ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 25.-28.

²⁰ Robert Service, Povijest suvremene Rusije, str. 53.

što je car Dumi prepustio dio političkih ovlasti. Stvorile su se prve slabosti u do tada stabilnome režimu, a Nikola je morao raznim manipulacijama izbornog zakona osigurati veći broj svojih pristaša u Dumi.

Nakon donošenja manifesta revolucionari su bili oduševljeni, a radnici su se počeli vraćati u tvornice. Činilo se da je revolucija završila uspješno za milijune Rusa.²¹ Pobune su se djelomično nastavile i trajale su još neko vrijeme nakon 1905. godine. Tijekom 1906. i 1907. ministar unutarnjih poslova Piotr Stolipin²² je počeo obuzdavati revolucionarni žar. Nakon toga uspjeha posvetio se ukroćivanju Dume i uređenju prava glasa tako da odgovara aristokraciji, što mu je pošlo za rukom, iako nije uspio razviti suradnju s Dumom. Stolipin je također planirao svakome seljaku dati dio zemlje na obradu kako bi seljaštvo približio vladi i istovremeno ga odbio od revolucionarnih skupina. Ipak, ovaj pokušaj se pokazao bezuspješnim. Car nije razumio važnost reformi i nije podržavao Stolipina. Reformno razdoblje je završilo 1911. kada je Stolipin ubijen u atentatu.²³ Da se to nije dogodilo, možda bi se daljnjim reformama riješila ili barem ublažila teška situacija koja je tada vladala.

Rusko-japanski rat pokazao je koliko je ruska vojska slaba, a car je iz toga trebao izvući pouku i započeti s reformom vojske. Rusija je tijekom rata protiv Japana izgubila važna strateška uporišta i tako je njezin utjecaj na Dalekom istoku jako oslabljen. Da se ovaj sukob nije dogodio carski režim bi zasigurno bio mnogo stabilniji, a pobune iz 1905. bile bi lakše ugušene uz pomoć vojnih trupa koje bi bile u potpunosti na raspolaganju. Isto tako, da nije bilo tragičnih vijesti s bojišta možda se pobune uopće ne bi dogodile u tom intenzitetu. Nakon krvavo ugušenih ustanaka narod je konačno shvatio da car nije njegov zaštitnik i tako je Nikola u samo jednoj godini izgubio povjerenje svojih podanika koje je građeno stoljećima prije njega. Car se odmah mogao opredijeliti za mirno rješenje krizne situacije prihvaćanjem zahtjeva naroda, i tako bi zasigurno izbjegao daljnje sukobe. Međutim, to bi značilo da se Rusko Carstvo liberalizira i da autoritet cara opada što Nikoli nije bilo prihvatljivo rješenje. Pokazalo se da je tada represivni aparat ostao vjeran caru što je možda Nikolu uvjerilo da su svi problemi trajno riješeni i da se revolucije više neće ponoviti. Osim Dume koja je pod revolucionarnim pritiskom formirana s državnog vrha, po prvi put je stvoren Sovjet kao narodno političko tijelo. To je određenim revolucionarima dalo ideje za uspostavu cijelog sustava vlasti temeljenog na sovjetima. I zbog toga bi se moglo reći da je 1905. bila vrlo značajna godina za revolucionarne snage u Rusiji, jer

²¹ Tim McNeese, Political revolutions, str. 252.

²² Tu funkciju je obavljao od 26.4.1906. do 18.9.1911. godine. Osim toga bio je i treći premijer Ruskog Carstva od 21.7.1906. do 18.9.1911. godine. (https://en.wikipedia.org/wiki/Pyotr_Stolypin)

²³ Michael Richards, Revolutions in world history, str. 40.

se od tada one počinju bolje organizirati nego što su to prije radile. Ipak, nije vjerojatno da bi dobro organizirani revolucionari uspjeli zbaciti carski režim kada ne bi bilo i drugih okolnosti koje bi im olakšale situaciju. A takve okolnosti su se počele ostvarivati nakon što je carska vlast nastavila raditi greške i tako dodatno slabiti svoj položaj.

1.3. Prvi svjetski rat i slabljenje Ruskog Carstva

Napetosti koje su dovele do početka Prvog svjetskog rata stvorile su se zbog pretenzija velikih sila na područje Balkana. Rusko Carstvo se nastojalo teritorijalno proširiti na ovo područje pri čemu je došlo u sukob interesa s Austro-Ugarskom Monarhijom koja je imala iste planove. Kad je u listopadu 1908. Austro-Ugarska anektirala Bosnu i Hercegovinu, Rusko Carstvo je pokušalo intervenirati, ali je ipak odustalo bojeći se njemačkog odgovora. Kako bi povratilo svoj narušeni ugled, Rusko Carstvo 1909. ugovara sporazum s Italijom i podržava savez balkanskih država. Nakon balkanskih ratova, vođenih 1912.-13., ponovno se stvorila habsburško-ruska napetost, a ona nakon sarajevskog atentata 1914. prerasta u Prvi svjetski rat.²⁴ Strah europskih sila od širenja Rusije na zapad bio je potpuno opravdan jer su se ruski carevi svakako htjeli proširiti na teritorije koje su smatrali svojom zonom utjecaja. Vjerujem da su potencijalni teritorijalni dobitci na Balkanu bili ključni za ulazak Ruskog Carstva u Prvi svjetski rat. Osim toga, Nikola je veličanstvenom ratnom pobjedom zasigurno htio ponovno pridobiti povjerenje naroda i tako stabilizirati svoju vlast, a možda i nagovoriti kreditore da mu zbog vojne pomoći oprostite dugove. Pritom nije uzimao u obzir posljedice mogućeg ratnog poraza, što će se pokazati katastrofalnim za rusko društvo, ali i za njega osobno.

Nikola možda nije dobivao informacije o unutarnjem stanju u svojem Carstvu, ili ih je dobivao samo djelomično i u ublaženom obliku. Zato nije mogao znati da se 1914. kriza Ruskog Carstva očitovala na tri razine. Prva razina je bila kulturalna, a književnici, umjetnici i ostali kulturnjaci su osjećali nadolazeću katastrofu kao da su znali da će se ubrzo dogoditi nešto veliko u Ruskom Carstvu. Druga razina se odnosila na štrajkaški pokret koji je počeo 1913. i stekao je ogromne proporcije u prvoj polovici 1914. godine. Treća razina je obuhvaćala razdor između političara, tzv. obshchestva, i carskog režima. Vlada je iskorištavala ovlasti dobivene Oktobarskim manifestom, a obshchestvo se jako bojalo pobune masa.²⁵ Rusko Carstvo je oslabljeno unutarnjim nemirima dočekalo do tada najveći ratni sukob u povijesti.

²⁴ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 151.

²⁵ Michael Richards, *Revolutions in world history*, str. 40.-41.

Isprva se činilo da je Nikola dobro postupio ušavši u rat. Narod je domoljubnim žarom pozdravio carevu odluku o ratu i ljudi su zaboravili sve dotadašnje loše poteze režima. Osim toga, pod opravdanjem ratne situacije, car se mogao obračunati sa svim svojim protivnicima. Sve pobune u Rusiji, koje su se događale samo nekoliko dana prije početka rata, bile su ugušene jer je mobilizirana većina mladih aktivista. Tajna policija je uhitila boljševike koji su se sastali na ilegalnoj konferenciji u studenom 1914. godine, dok je kasnije istog mjeseca pet boljševičkih zastupnika Dume uhićeno i osuđeno na prisilni rad u Sibiru. Bile su zabranjene i proturatne novine. Istovremeno je situacija na bojištu za Ruse izgledala povoljno jer su uspjeli potisnuti austro-ugarsku vojsku prema zapadu. Ali takvo stanje će se vrlo brzo promijeniti zbog velikih ljudskih gubitaka u ruskoj vojsci, uključivanja Nijemaca u rat na istoku i zbog slabljenja ruske logistike.²⁶ Taj prvotni uspjeh se može smatrati jedinom ruskom pobjedom tijekom rata.

Plan Rusije bio je da napadne Nijemce s istoka dok su oni zauzeti ratovanjem s Francuzima na zapadu kako bi se Njemačka našla u ratu na dvije bojišnice i kako bi posljedično rastegnula i oslabila svoje trupe. Francuzi su posebno poticali ovaj plan iako su znali da Rusko Carstvo ne može provesti brzu mobilizaciju zbog nedostatka željezničkih pruga. Zato su kreditirali izgradnju željeznica, ali to svejedno nije bilo dovoljno. Zapadni saveznici su znali koliko je ruska vojska bila loše organizirana, ali se o njoj svejedno širio mit o nepobjedivosti. Smatralo se da je ruska snaga u ogromnom broju vojnika i da ta inertna masa, kad se jednom pokrene, gazi sve pred sobom.²⁷ Ipak su to bile samo priče bez ikakvih osnova. U ratu protiv Japana se već pokazala slabost i svi nedostaci ruske vojske, a oni su i dalje bili prisutni.

Grigorij Rasputin

Ratne operacije vođene su loše i Rusko Carstvo je još 1915. godine izgubilo poljske teritorije, Latviju, Litvu, dio zapadne Ukrajine i Bjelorusiju.²⁸ Zapovjedništvo ruske vojske bilo je nekompetentno i prepuno miljenika aristokracije. Zato su Rusi doživljavali poraz za porazom i gubili deset puta više vojnika od Nijemaca. Isto tako, često se događalo da je nedostajalo pušaka i streljiva pa su mnogi ruski vojnici bili nenaoružani, a problem se stvorio i s neadekvatnom odjećom i obućom. Isprva su vojnici bili poslušni, ali zbog katastrofalnih uvjeta u kojima su se nalazili na bojištu kasnije su

²⁶ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 94., 97., 110.

²⁷ Livia Kardum, Suton stare Europe, str. 84.-85.

²⁸ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 149.

postajali sve buntovniji i odbijali su izvršavati zapovijedi. U ruskoj vojsci su i dalje prevladavali seljaci koji su vjerojatno bili natjerani boriti se protiv svoje volje, a oni su potencijalno mogli postati prijetnja režimu koji ih je naoružao. Ratne okolnosti su dozvoljavale strože mjere represije i kontrole stanovništva. Tijekom rata još se intenzivnije počelo izrabljivati radništvo koje je živjelo i radilo u užasnim uvjetima. Nakon nekog vremena se smanjila opskrba gradova, a inflacija je drastično narasla. U provincijama su počele izbijati pobune, a dezertiranje je postalo sve uobičajenije. Ljudi su se opirali novačenju i bježali iz vlakova koji su ih vozili na bojište. Nakon sve težih uvjeta rada te nestašice hrane i goriva radnici se počinju buniti, a ponekad im se pridružuju i vojnici. Lenjin je za to vrijeme iz egzila pozvao na pretvaranje imperijalističkog rata između velikih sila u građanski rat radništva i seljaka protiv klasa koje njima vladaju. Društvena kriza postala je kritična.²⁹ Iako je zbog općeg ratnog žara i kaotičnog stanja na neko vrijeme carska vlast uspjela suzbiti pobune i neprijateljstva naroda, ipak je s prvim krizama oskudice stanovništvo ponovno izašlo na ulice. Nestašica osnovnih životnih potrepština i glad su nadjačali svaki strah od represija.

Istovremeno niti stanje u samom državnom vrhu nije bilo stabilno. Državna uprava bila je korumpirana i neučinkovita, a česte su bile i spletke u aristokratskim krugovima. Takvo stanje je još više odvojilo vladu od buržoaske opozicije. Početkom 1917. godine čak su postojale ideje o razriješavanju Nikole II. carske dužnosti i uspostavljanju ustavne monarhije. Tome pokretu su se pridružili dijelovi plemstva i vojne hijerarhije.³⁰ Ta činjenica govori da je na svim razinama društva vladalo nepovjerenje prema dvoru. Dodatnu napetost je stvarala prisutnost Rasputina koji je postavljao na visoke položaje sebi odane ljude. Plemićima je bilo dosta utjecajnog čovjeka, pa su namamili Rasputina i ubili ga u isplaniranoj akciji.³¹ Nadali su se da će njegovim ubojstvom riješiti sve probleme u državi i da će se carski par sada drugačije ponašati, ali to je bilo vrlo daleko od istine.

Na bojištima su ruski vojnici i dalje doživljavali poraze, a nezadovoljstvo carskom vlašću iz dana u dan je sve više raslo. Rusija se pretvorila u “bačvu baruta” koja bi mogla svakog trenutka eksplodirati.

²⁹ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 97.-118.

³⁰ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 149.

³¹ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 116.-118.

2. Revolucije 1917.

Tijekom 1917. godine u Rusiji su se dogodile dvije značajne revolucije-prva je bila Februarska, a druga Oktobarska. Ipak, one su se po svojem karakteru razlikovale iako su imale neka zajednička obilježja. U nastavku teksta govorit će se o tim revolucijama i objasniti će se njihov značaj.

2.1. Februarska revolucija 1917. i abdikacija cara

Nekoliko dana prije izbijanja Februarske revolucije održana je konferencija u Petrogradu na kojoj su sudjelovali delegati Antante koji su trebali osigurati jamstva da će Rusko Carstvo nastaviti s ratom, a pritom su mu ponudili svoju materijalnu pomoć i neke teritorijalne ustupke. Car je pod svaku cijenu htio spriječiti kontakt delegata s članovima Dume, ali do njega je ipak došlo i pritom su delegati zamoljeni da probaju urazumiti cara kako bi promijenio svoju politiku prema narodu. Neki delegati su namjerno izbjegli raspravu o unutarnjem stanju u Rusiji, a

Februarska revolucija

obazrivi prijedlog veleposlanika Buchanana car je odbio uz oholi komentar.³² Samo nekoliko dana kasnije shvatio je u kolikoj je zabludi bio misleći da je njegov režim stabilan.

Vjerojatnost revolucionarnog zbacivanja carizma povećavali su

neuspješno vođenje rata koji je postao sve nepopularniji u seljačkim i radničkim masama, sve veće opterećenje vojnika, produbljivanje privrednog rasula i previranja u redovima inteligencije i buržoazije. Nepovoljnoj situaciji pridonijeli su i očuvanje samodržavlja, korupcija, neravnopravnost nacionalnih manjina, ruska ovisnost o stranom kapitalu, ubrzano osiromašenje gradskog i seoskog stanovništva i istovremeni proces brzog razvoja kapitalizma. Čak su neki plemići upozoravali cara o kritičnoj situaciji, a dobivao je i pisma od političkih grupa koje su predviđale prevrat ako se stanje ne popravi. Nikola je postavljao na važna mjesta nesposobne plemiće, a pritom se nije htio odreći svoje autokratske vlasti, u čemu ga je carica podržavala. Postoje indicije da je pripremao separatan mir nakon što je shvatio da gubi u ratu, ali ne zna se koliko je taj pokušaj pregovora bio uznapredovao. Dvor se izolirao od naroda i nastavio je čvrsto provoditi svoju politiku, a stanovništvo je bilo sve više neposlušno. Nikola je u veljači 1917. raspustio Dumu, a u znak

³² Livia Kardum, Sutton stare Europe, str. 293.-296.

odgovora na štrajkove radnika zbog teškoća u snabdijevanju grada dvadeset dva petrogradska poduzeća su proglasila otpuštanje svih radnika. Demonstracije su tada počele prerastati u pobunu, a uz pomoć vojnika i kozaka radnici su zauzeli arsenal i Petropavlovsku tvrđavu te su oslobodili zatvorenike. Car je do samog kraja ostao u uvjerenju da je njegov položaj stabilan.³³ Revolucija je bila moguća zato što su protuslovlja koja su se nakupljala jako dugo vremena konačno dosegla kritičnu masu.³⁴ Ipak, većina ljudi tada još nije mogla znati koliko je ova pobuna opasnija za carizam od svih prijašnjih.

U Petrogradu su buknuili spontani prosvjedi zbog oskudice hranom. Dana 23. veljače 1917. godine, povodom međunarodnog dana rada, u Petrogradu je održana mirna demonstracija žena, kojima su se onda pridružili otpušteni radnici tvornice Putilov i brojni drugi radnici u štrajku. Oni su pozivali svoje ostale kolege da organiziraju štrajkove i ne dolaze na posao, što je prihvaćeno, pa se štrajk počeo širiti. Došlo je i do sukoba s policijom, a Nikola II. je naredio da vojska smiri situaciju. Vojnici su odbili poslušnost i pridružili se demonstrantima što je bilo presudno u pobjedi revolucije. Od članova centralne radničke grupe odbora za ratnu industriju i socijalističkih zastupnika Dume 27. veljače je utemeljen Privremeni odbor koji je pozvao petrogradske radnike da izaberu predstavnike u Sovjet radničkih zastupnika, a to političko tijelo je ubrzo zaista stvoreno. Ono se zalagalo za učvršćenje političkih sloboda i narodne vlasti u Rusiji, a kako su menjševici predložili stvaranje ovoga tijela, oni su u njemu imali prevlast. Osim radnika i vojnici su u Sovjetu imali svoje predstavnike, a do kraja ožujka se stvorio i izvršni komitet Sovjeta te se organizacijska struktura jasno odredila i učvrstila. Uz Sovjet koji su organizirale narodne snage radnika i vojnika, dio članova Parlamenta je 27. veljače osnovao Privremeni odbor Dume koji je za cilj imao uspostavu općeg reda te stvaranje normalnih uvjeta života i uprave u Petrogradu. Nikola II. je abdicirao početkom ožujka, a njegov brat nadvojvoda Mihajlo je ubrzo također učinio isto. Sada je bilo moguće sastaviti Privremenu vladu.³⁵ Abdikacijom cara i njegovog nasljednika prestalo je postojati dugogodišnje Carstvo Romanova i bio je otvoren put za uspostavu republikanskog državnog uređenja.

Moglo bi se reći da se Carstvo samo urušilo jer nije imalo pristaša.³⁶ Februarska revolucija je bez sumnje bila šokantna većini tadašnjih Rusa. U samo nekoliko dana srušen je cijeli sustav vlasti koji se stoljećima gradio. Iako su posljednjih godina vladavine Nikole II. pobune postajale

³³ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 41.-49.

³⁴ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 11.

³⁵ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 153.

³⁶ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 57.

sve češće ipak je nevjerojatno da se carski sustav tako lako raspao, pogotovo ako se zna da primarni cilj demonstranata uopće nije bio srušiti Carstvo.

Ovaj događaj su komentirali razni socijalistički vođe i političari, a i prije veljače 1917. se raspravljalo o karakteru narodne revolucije. Među ruskim revolucionarnim strankama, kao i među zapadnom inteligencijom dugo se raspravljalo o pitanju odnosa spontanosti i organiziranosti revolucionarnog pokreta. Menjševici su iznijeli stav da se narodna revolucija događa spontano i ona se može samo podsticati, ali se njome ne može upravljati. S druge strane, boljševici su smatrali da se revolucijom masa može upravljati. Prema njihovom mišljenju su spontanost i nedostatak organizacije u revoluciji 1905.-1907. bili osnovni razlozi njezinog poraza. Lenjin je tvrdio da su događaji u veljači 1917. bili spontanog karaktera i izrazio je pohvalu narodnim masama zbog osnivanja Sovjeta prije nego što je bilo koja stranka otvoreno proklamirala takvo političko tijelo. Divio se tome stvaralačkom duhu naroda i smatrao je da su mase nakon lošeg iskustva 1905. godine stekle mudrost. Lenjin je u Švicarskoj putem novina i povjerljivih kanala dobivao vijesti o događajima u Rusiji. On je kratko prije Februarske revolucije osjećao da se bliže ozbiljni događaji, ali naravno da nije mogao predvidjeti kada će se revolucija dogoditi. I pripadnici ostalih ruskih stranaka također su bili svjesni da se približava revolucija, ali su ih veljačke demonstracije zatekle nesprennima i odvile su se bez njihovog vodstva.³⁷ Stoga je prva građanska revolucija u Rusiji prošla bez veće intervencije socijalističkih stranaka i bila je u potpunosti spontana. Nakon revolucije su najbrže reagirali menjševici pokrenuvši uspostavu petrogradskog Sovjeta, dok su eseri također iskoristili situaciju surađujući s njima. Boljševici su ostali u potpunosti izvan tijeka zbivanja.

2.2. Privremena vlada i njezina politika

Nakon iznenadnih događaja pristupilo se organiziranju novog političkog života. Privremena vlada osnovana je 2. ožujka 1917. na inicijativu kneza Lavova koji je predsjedao odborom Dume. Sovjet nije poslao svoje predstavnike u vladu i zato je ona postala vrlo homogena, a najutjecajnija politička skupina bili su kadeti. Vođa ove stranke bio je Pavel Nikolajevič Miljukov, koji je preuzeo ministarstvo vanjskih poslova. Vođa oktobrista Aleksandar Gučkov imenovan je ministrom rata i mornarice. Već je sljedeći dan vlada obećala niz liberalnih zakona, od pomilovanja za sva politička i vjerska kaznena djela do ukidanja svih oblika

Georgij Lavov

³⁷ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 56.-62.

diskriminacije i poštivanja slobode govora, tiska, udruživanja, sastajanja i štrajka. Prava vojnika su također povećana, a vlada je objavila i programsku točku o raspisivanju izbora te sazivanju slobodno izabrane ustavotvorne skupštine. Iako je Sovjet odbio poslati socijalističke predstavnike u vladu, njegov potpredsjednik Aleksandar Kerenski je svakako htio ući u nju. Kerenski je bio vođa esera i jedini socijalistički predstavnik u komitetu Dume, a tijekom veljače je održavao kontakte s liberalnom opozicijom. Stekao je dobar ugled protiveći se carskom režimu i stoga je bio koristan vladinim buržoaskim strankama koje su nastojale osigurati podršku naroda, a Kerenskom su u novoj vladi dodijelili ministarstvo pravosuđa. Ipak, odnosi Sovjeta i vlade nisu bili dobri jer su se među njima stvorila oprečna mišljenja oko nekih pitanja. Primjerice, Miljukov i Gučkov su nastojali nadvojvodu Mihajla odgovoriti od abdikacije dok je Sovjet bio u potpunosti protiv carizma. Nije se moglo očekivati niti vladino provođenje obećanih demokratskih reformi dogovorenih sa Sovjetom. Socijalističke i buržoaske snage bile su najviše suprotstavljene po pitanju nastavka rata jer je Privremena vlada poštovala sporazum sa silama Antante i zato je zagovarala nastavak ratnog sukoba dok je Sovjet iskazao svoje protivljenje ratu. Ova kriza je nakon nekoliko tjedana kulminirala padom kabineta Lavova i stvaranjem nove koalicije. Od samog početka se nakon Februarske revolucije stvorio dualizam vlasti između Privremene vlade i Sovjeta jer su oba ova tijela vlasti predstavljala određeni dio stanovništva i jedno bez drugog nisu mogli steći potpunu kontrolu u državi, pa su odlučili surađivati. Na početku su buržoaske snage odnijele prevlast u sukobu s narodnim snagama jer su u većini općina i gradova u Rusiji carske činovnike zamijenili predstavnici buržoazije. Istovremeno su osnivani i sovjeti, a s vremenom će narodne sile jačati dok će buržoazija slabiti.³⁸ Stvorila se zanimljiva pojava jer je društvo bilo podijeljeno u dvije struje, kao što je Rusija bila i politički podijeljena na dva predstavnička tijela. Buržoazija je tada trebala iskoristiti prednost koju je imala kako bi stabilizirala svoju vlast i približila narod sebi.

Ali stvari nisu išle u dobrom smjeru za Privremenu vladu. Kada je čuo za događaje u veljači 1917. Lenjin se odlučio iz švicarskog egzila vratiti u Rusiju. Uspio je osigurati potporu njemačkih vlasti koje su ga poslale u Rusiju u zapečaćenom vlaku preko cijele Europe u kojoj je tada bijesnio rat. Razumljivo je da njemačka vlast nije htjela da Lenjin usput širi svoje ideje Nijemcima, ali su smatrali dobrim poslati ga u Rusiju koja je bila vrlo nestabilna i koju su svim sredstvima pokušavali dokrajčiti. Dana 3. travnja Lenjin je stigao na petrogradski Finski kolodvor gdje mu je priređen veličanstven doček. Odmah je održao govor u kojem se usprotivio Privremenoj vladi, pozvao je na završetak imperijalističkog rata i zagovarao je provedbu

³⁸ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 153.-161.

svjetske socijalističke revolucije, što je oduševilo obične ljude koji su ga dočekali. Četiri dana kasnije objavio je Travanjske teze u kojima je pozvao na svrgavanje Privremene vlade, pretvaranje zemljišnih posjeda u javno vlasništvo te ukidanje birokracije i represivnog sustava. Na taj način Rusija bi se pretvorila u masovnu participativnu demokraciju. Iako je isprva ova hrabra ideja naišla na odbojnost u krugovima boljševika Lenjin ih je uspio nagovoriti da pristanu uz njegov revolucionarni program.³⁹ Vlada je sama činila loše poteze i tako sebi stvarala još više protivnika.

Dana 18. travnja 1917. Privremena vlada je predala Antantinim predstavnicima izjavu i diplomatsku notu koja je potvrđivala ugovor o savezništvu. Ovakav vladin postupak izazvao je narodne demonstracije 21. travnja, kada je zatraženo povlačenje Miljukova i cijele Privremene vlade. Dogodili su se sukobi s pristašama vlade, uz mnogo mrtvih i ranjenih. Počela se spominjati koalicijska vlada u kojoj bi sudjelovali i socijalisti. Konačno je 5. svibnja 1917. osnovana nova vlada u kojoj je knez Lavov i dalje bio premijer, a preuzeo je i položaj ministra unutarnjih poslova. Uz deset predstavnika buržoazije u vladu je ušlo i šest predstavnika socijalističkih stranaka

Aleksandar Kerenski

i sovjeta. Aleksandar Kerenski je sada preuzeo Ministarstvo rata i mornarice. Kao novi program istaknute su ideje slobode, jednakosti, bratstva, u vanjskoj politici želja za postizanjem općeg mira, pravo naroda na samoodređenje, demokratizacija vojske i jačanje njezine borbene spremnosti, kontrola vlade nad proizvodnjom i distribucijom potrošnih dobara, priprema odredbi za oporavak poljoprivrede, povećanje poreza bogatima i sazivanje ustavotvorne skupštine.⁴⁰ U vladinom novom programu može se primijetiti jaki utjecaj socijalističkih ideja koje su novoizabrani socijalistički zastupnici uspjeli nametnuti. Vjerojatno su buržoaske stranke prihvatile neke od tih ideja kako bi se prikazale liberalnima pred narodom i tako osigurale njegovu podršku. Osim toga, vrlo vjerojatno se prihvaćanjem socijalističkih zastupnika pokušalo stvoriti samo jednu vladu sastavljenu od predstavnika svih političkih opcija, čime bi se dokinulo stanje dualizma vlasti. Narodne demonstracije koje su se dogodile

³⁹ Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, str. 154.-157.

⁴⁰ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 178.-180.

tijekom travnja 1917. godine bile su upozorenje vladi o stanju u društvu. Upravo su se zbog tih demonstracija boljševici ohrabрили i prihvatili Lenjinove ideje izložene u Travanjskim tezama.

O vrlo nestabilnom stanju i napetostima koje su se događale u ruskom društvu svjedoče i događaji slijedećih mjeseci 1917. godine. Vladine centralne i lokalne ustanove bile su slabe i često nisu prevladavale nad sovjetima i ostalim narodnim odborima. U proljeće 1917. je osnovana Kronštadska republika na otoku Kronštadu blizu Petrograda, a pobunjenici su tek uz posredstvo Sovjeta priznali vlast Privremene vlade. Ova epizoda je govorila o radikalizaciji revolucionarnog procesa koji se događao u društvu. Vlada se morala boriti i protiv separatističkih težnji Ukrajine. Dok su se boljševici potpuno protivili vladinom radu, eseri i menjševici su ga podržavali. Na Prvom sveruskom kongresu sovjeta održanom od 3. do 24. lipnja 1917. ove dvije socijalističke opcije i službeno su stekle prevlast nad boljševicima, ali ipak nisu znali iskoristiti dobivenu narodnu podršku. Pokrenuli su vojnu ofenzivu kako bi podigli borbeni moral osvajanjem teritorija pod njemačkom i austrougarskom okupacijom, ali ta akcija se završila neuspjehom. Boljševici su odmah iskoristili priliku i počeli su poticati protuvladine demonstracije. Sada se njihova propaganda još više proširila u vojsci i među radnicima. Početkom lipnja ministri iz redova kadeta su pod raznim izlikama dali ostavke jer su htjeli izaći iz koalicijske vlade koju su smatrali previše popustljivom prema zahtjevima puka. Politička kriza je još više otežala društvenu krizu. Demonstracije radnika, vojnika i mornara na petrogradskim trgovima trajale su od početka lipnja do početka srpnja, kada ih je vlada uspješno suzbila. Nakon toga vlada je proširila antiboljševičku propagandu i neki boljševici su zato pobjegli u inozemstvo (Lenjin i Zinovjev), a neki su uhićeni (Trocki). Činilo se da se koalicijska vlada uspješno obračunala s boljševicima, ali upravo tada počinje vrhunac procesa boljševizacije narodnih masa.⁴¹ Lenjin je nastavio voditi redovnu korespondenciju s tada ilegalnim Centralnim komitetom partije u Petrogradu. U vrijeme ovog prisilnog egzila napisao je djelo *Država i revolucija*, u kojem je nakon proleterske revolucije najavio odumiranje države kao represivnog instrumenta. Ovim utopijskim djelom privukao je radnike i razbuktao njihov revolucionarni potencijal, jer su oni htjeli pobjeći iz okova sveprisutne države.⁴² Iako su privremeno iz političkog života izbačeni najozbiljniji vladini protivnici, nije se tako lako moglo zaustaviti razbuktao nezadovoljstvo naroda. Privremena vlada je zapela između ratnih obaveza prema Antanti i obaveza prema narodnim masama u Rusiji.

⁴¹ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 180.-183.

⁴² Edward Hallet Carr, *Ruska revolucija: od Lenjina do Staljina 1917.- 1929.*, str. 24.

Moralo se hitno pristupiti rješavanju napetosti i nemira u društvu. Eseri su obećali seljacima raspodjelu zemlje, ali su zahtjevali da se to izvede na miran način kako bi se spriječila anarhija u državi. Organizirali su radnička tijela kako bi proširili svoj utjecaj na sela i isprva su uspješno nagovarali seljake da ne rade štetu. Ipak, nakon nekog vremena je došlo do nasilnog preuzimanja veleposjedničkih imanja jer su seljaci postali nestrpljivi i nisu više mogli čekati obećanu raspodjelu zemlje.

Nakon ostavki kadetskih ministara i boljševičkih pokušaja pobune, formirana je druga koalicijska vlada 24. srpnja 1917. godine, a Kerenski je postao novi premijer. On je nastojao zadržati postojeći društveni poredak, a pritom se oslanjao na liberalne pristaše. Što se tiče socijalističkih predstavnika, oni su i dalje dominirali u vladi, ali su i sami uplašeni srpanjskim demonstracijama izgubili svaki revolucionarni potencijal. Kerenski je nastavio s ratnom politikom, uvedena je smrtna kazna na fronti, a vrhovno zapovjedništvo je dobio general Lavr Kornilov. Na fronti je i dalje situacija bila katastrofalna, uz brojna dezertiranja, pobune vojnika i nasilje nad časnicima. Na unutarnjem planu Kerenski se također nije pokazao kao dobar političar. Sazvao je neku vrstu savjetodavne skupštine koja je trebala stvoriti društveno primirje i nacionalno jedinstvo, ali zapravo je bila potpuno beznačajna. Istovremeno su boljševici ponovno počeli organizirati štrajkove i bilo je jasno da su se u potpunosti oporavili od srpanjskog poraza. Zbog uspješne propagande u velikim gradovima ih je podržavalo sve više ljudi, a to se vidjelo i na izbornim rezultatima za petrogradsku općinsku dumu, gdje su iza esera bili drugi po broju zastupnika. Utjecaj boljševika je očigledno sve više rastao. Potkraj ljeta 1917. se pogoršala ekonomska situacija države i zaoštrili su se društveni sukobi. U nekim dijelovima zemlje radnici su preuzeli upravljanje tvornicama, ali su se ovi pokušaji samoupravljanja pokazali uglavnom bezuspješnima. U međuvremenu su boljševici pod Lenjinovim utjecajem promijenili svoje stavove i shvatili su da moraju odustati od miroljubiva razvoja revolucije. Nove postavke su prihvaćene na Šestom kongresu stranke koja se održala u Petrogradu krajem srpnja i početkom kolovoza 1917. godine.

Krajem kolovoza je general Kornilov pokušao srušiti vladu Kerenskog i uspostaviti vojnu diktaturu, ali je Petrograd uspješno obranjen uz pomoć Sovjeta koji je organizirao otpor napadačima. Kerenski je 25. rujna formirao novu koalicijsku vladu i u nju je ponovno pozvao zastupnike iz buržoaskih redova čime je razočarao ljude koji su zahtijevali političku promjenu.⁴³ Boljševička partija je za vrijeme vladine borbe protiv generala Kornilova ponovno

⁴³ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 184.-195.

bila legalizirana jer se Kerenski oslanjao na njezinu pomoć u suzbijanju puča. Lenjin je u tome vidio priliku za reorganizaciju partije kako bi te nove šanse iskoristio u svrhu razvoja revolucije, a ispravno je procijenio da je gušenje Kornilovljeve pobune dobro za boljševike. U periodu od sljedeća dva mjeseca Lenjin se pokazao kao dalekovidan političar i iskoristio je svaku priliku koja mu se pružila kako bi ojačao položaj boljševika. Nakon gušenja Kornilovljeve pobune desničarske snage, stranka kadeta i veliki dio oficirskog kadra se okrenuo protiv Kerenskog čija je vlast sada bila vrlo iluzorna. Eseri nisu uopće pokušali provesti preraspodjelu zemlje seljacima, sve dok za to nije bilo prekasno. Također, zbog prilagođavanja mišljenju buržoazije koja je htjela nastaviti rat do pobjede, oni nisu odustali od rata. Ministar rata Verhovski je predlagao mir kako bi se poboljšala situacija u vojsci i kako bi se usmjerilo vojnike na suzbijanje potencijalne revolucije, ali je zbog takvog stava bio izbačen iz vlade. Vlada nije uspjela riješiti niti pitanje sastavljanja Ustavotvorne skupštine, što je trebala učiniti kako bi osnažila svoj položaj. Zbog ovih katastrofalnih poteza Privremene vlade Roj Medvedev smatra kako Oktobarska revolucija nije bila neizbježan događaj, nego je predstavljala spoj nužnosti i slučajnosti.⁴⁴ Slažem se s takvim stavom i smatram da se dogodila slična situacija kao za vrijeme Februarske revolucije. Tada izolirani dvor nije uvidio važnost zadovoljavanja narodnih i vojničkih potreba, a u ovom slučaju to je isto napravio i Kerenski vodeći Privremenu vladu.

2.3. Oktobarska revolucija 1917.-tijek događaja

Još je Marx maštao o mogućnosti izravne tranzicije ruske seoske komune u socijalizam.⁴⁵

Takvo razmišljanje se nije podudaralo s tada općeprihvaćenom idejom da se socijalistička revolucija mora odvit u industrijskom društvu i da je moraju voditi radnici. Prva socijalistička revolucija se dogodila u pretežito agrarnoj Rusiji, a provela ju je skupina boljševika uz pomoć jednog dijela petrogradskih vojnih postrojbi. Za razliku od spontane Februarske revolucije koju su izvele narodne mase u suradnji s vojnicima, Oktobarska revolucija je bila planirana.

Vladimir Iljič Uljanov Lenjin

Iako je početkom rujna 1917. Lenjin još iskazivao stavove o miroljubivom napretku revolucije, njegovo mišljenje se promijenilo već sredinom istog mjeseca kada predlaže svojoj stranci organiziranje oružane

⁴⁴ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 50.-55.

⁴⁵ Eric Hobsbawm, Kako promijeniti svijet:priče o Marxu i marksizmu, str. 21.

pobune i preuzimanje vlasti silom. Tijekom rujna se nastavila boljševizacija masa, što se može zamijetiti u izabiranju boljševičkih predstavnika za predsjednike moskovskog i petrogradskog sovjeta. U gradovima diljem Rusije boljševički agitatori su stjecali podršku najugroženijih slojeva obećavajući brz prestanak sukoba i zadovoljavanje svih narodnih potreba. Dana 9. listopada 1917. stvoren je Vojno-revolucionarni komitet kako bi se obranio Petrograd od potencijalnog njemačkog napada. Već sljedeći dan je na boljševičkom Centralnom komitetu potvrđeno oružano preuzimanje vlasti. Boljševici su se protivili vladinim odlukama vezanima za rat pa su tako stekli podršku petrogradskih vojnika i uz pomoć Vojno-revolucionarnog komiteta su isplanirali rušenje vlade Kerenskoga.⁴⁶ Zanimljivo je kako su u vrlo kratkom periodu boljševici donijeli tako važnu odluku kao što je podizanje oružanog ustanka. Zasiurno su u tome trenutku smatrali kako im se vojnom i narodnom podrškom pružila jedinstvena prilika za prevrat, uzimajući u obzir i nemoćnost buržoaske vlade.

Kada je buržoazija preuzela vlast, ona u mjesecima poslije Februarske revolucije nije uspjela stvoriti efikasan upravni aparat. Dok se stari aparat carske vlasti raspadao pokušaji nove vlasti za uspostavom vlastite administracije nije donio vidnije rezultate. Zbog toga se Privremena vlada nije održavala podrškom vojske ili državnog aparata nego je potpuno ovisila o Sovjetu, ali se više nije imala na koga osloniti kada su petrogradski i moskovski sovjeti prešli u boljševičke ruke.⁴⁷ Tada je postalo jasno da je vlada potpuno bespomoćna i zapravo se pretvorila u izolirano tijelo koje nije imalo nikakvu faktičnu moć. Za preuzimanje vlasti trebalo je samo raspustiti vladu i preuzeti njezine poslove. Nezadovoljstvo naroda ratom poslužilo je kao glavno opravdanje za revolucionarni prevrat. Rekao bih da je isprva odluka o oružanom ustanku protiv Privremene vlade izgledala riskantno, ali neposredno prije Oktobarske revolucije strah je vjerojatno nestao budući da su planovi boljševika u potpunosti odgovarali narodnom mišljenju koje je u Privremenoj vladi vidjelo instituciju koju netko mora uništiti. Boljševici su zapravo samo bili provoditelji narodnih zahtjeva i zato se nisu morali bojati osude za svoj postupak.

Treba spomenuti da su vladini krugovi znali da se sprema revolucija. Kerenski je dobio informacije o oružanom ustanku boljševika i pripremao se zaustaviti ih, ali je pogrešno procijenio omjer snaga misleći da ih može pobijediti. Nije shvaćao da je izgubio političku i vojnu podršku.⁴⁸ Ustanak je odlično isplaniran i proveden. Datum odabran za njegovo

⁴⁶ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 195.-198.

⁴⁷ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 62.

⁴⁸ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 64.

provođenje bio je 25. listopada 1917., a nakon prevrata je Drugi sveruski kongres sovjeta trebao potvrditi rušenje Privremene vlade i uspostavljanje nove narodne vlasti. U noći s 24. na 25. listopada boljševička Crvena garda je zauzela željezničke postaje i glavne javne zgrade u Petrogradu. Kerenski je 25. listopada potajno napustio grad s namjerom da se vrati s odanim trupama.⁴⁹ Nakon bijega iz Petrograda došao je do obližnjeg kozačkog korpusa generala Krasnova i uspio je poslati dio kozačkih snaga na Petrograd, ali one su ubrzo sklopile primirje s boljševicima.⁵⁰ Kerenski je izgubio svu podršku i bilo je jasno da neće moći zaustaviti ustanak.

U međuvremenu se boljševička akcija privodila kraju. Najvažnije središte otpora boljševičkom ustanku bio je Zimski dvorac, bivša carska rezidencija koja je postala sjedištem Privremene

Boljševici jurišaju na Zimski dvorac-detalj iz kasnijeg propagandnog filma

vlade nakon Februarske revolucije. Pobunjenici su ga zauzeli brzo i gotovo bez krvoprolića, a ministri su bili uhićeni. Već je tijekom večeri 25. listopada održan Sveruski kongres sovjeta, a ubrzo su ga napustili menjševici i eseri protestirajući protiv boljševičke akcije. Sljedećeg dana je kongres odobrio Dekret o miru kojim se

tražilo pokretanje mirovnih pregovora za postizanje općeg primirja, bez reparacija i aneksija. Nova narodna vlada zauzimala se

za ukidanje tajne diplomacije i za javno vođenje svih pregovora. Kongres je 26. listopada potvrdio stvaranje privremene revolucionarne vlade, Sovjeta narodnih komesara (Sovnarkom), a Lenjin je postao njezin predsjednik.⁵¹ U isto vrijeme kada su boljševici izvršili prevrat u Petrogradu u ruralnim područjima su se događale pobune seljaka i preuzimanje veleposjeda, uz česti palež kuća i pljačku dobara. Lenjin je shvatio da mora dobiti podršku seljaka i 26. listopada je na Sveruskom kongresu sovjeta predložio Dekret o zemlji, koji je prihvaćen. Taj dekret je zapravo sadržavao agrarni program esera, odnosno oduzimanje zemlje veleposjednicima i njezinu podjelu seljacima.⁵² U samo dva dana uspostavljena je nova politička situacija i objavljeno je rješavanje problema koji su već duže vrijeme mučili ruski narod.

Prema nekim tumačenjima imperijalističke težnje svjetskih sila su dovele do stvaranja pogodnih okolnosti za revoluciju. Zato je Prvi svjetski rat bio presudan za izbijanje revolucije. Ratni sukob je uništio međunarodni kapitalistički poredak koji je postojao prije 1914. i razotkrio je

⁴⁹ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 198.

⁵⁰ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 67.-68.

⁵¹ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 198.-199.

⁵² Isto, str. 200.-201.

njegovu nestabilnost, a Oktobarska revolucija je posljedica propadanja kapitalizma.⁵³ U takvoj ideji ima istine jer je imperijalistički rat stvorio opći kaos u kojem su svi sustavi vlasti bili vrlo nestabilni i ranjivi na revolucionarne akcije.

S druge strane, ako se govori o Rusiji stvara se problem u takvom tumačenju jer u ruskom društvu nije bio u potpunosti uspostavljen kapitalistički sustav protiv kojeg su boljševici često agitirali. Rusija u vrijeme revolucionarnog prevrata nije još bila razvila pravi kapitalizam, nego se on povezivao sa sustavom vladavine koja je podčinila kršćanstvo za svoje ciljeve. Moglo bi se reći da se u tom smislu kapitalizam ponajprije povezivao s aristokracijom, oligarhijom i autokratskom carskom vlašću, a zatim s bogatim građanstvom i poduzetnicima koji su surađivali s carističkim sustavom protiv sirotinje. Berlinski filozof Walter Benjamin je u revoluciji vidio izmišljanje Drugog u odnosu na kapitalizam, a to novostvoreno stanje je bilo toliko uvjerljivo da se nije moglo prevladati.⁵⁴ Smatram da je ova teorija točna jer ruska industrija u vrijeme Oktobarske revolucije nije bila toliko razvijena da bi se stvorio kritični sloj proletarijata koji bi pokrenuo masovnu revoluciju. Zbog zakašnjele industrijalizacije i uskog prostora na kojem se industrija razvijala nije se niti mogao razviti masovni pokret, osim pod vodstvom vrlo vještih manipulatora kakvi su bili boljševici koji su ponudili uvjerljivu alternativu kapitalizmu. S jedne strane su siromašni stanovnici zaista u kapitalistima vidjeli ljude koji ih iskorištavaju pa su zato prihvatili boljševički stav o nužnosti rušenja kapitalizma. S druge strane, ljudima je bilo dosta nasilja iz doba carizma, a isto tako i nesigurnih društvenih uvjeta koje je stvorila buržoazija putem Privremene vlade. Većina stanovnika je samo htjela bolje živjeti i vjerojatno im nije bila bitna marksistička ideologija. Stoga su u Oktobarskoj revoluciji vidjeli način za uspostavu stabilne demokratske vlasti koja neće vršiti teror nad njima.

3. Uspostava boljševičke vlasti

Iako je Oktobarska revolucija bila uspješno izvedena i Privremena vlada je srušena, boljševici su nakon prevrata trebali učvrstiti svoju vlast. To je bio puno veći pothvat od provođenja Oktobarske revolucije. Rusija je nakon boljševičkog preuzimanja vlasti bila u istim problemima kao i do tada. Boljševici su trebali reagirati brzo i odlučno pristupiti rješavanju problema.

3.1. Građanski rat

Problemi za boljševike su se pojavili odmah po preuzimanju vlasti. Prema njima su u Petrogradu neprijateljski stav imali određeni generali i oficirski kadar, kao i većina izabranih

⁵³ Edward Hallet Carr, Ruska revolucija: od Lenjina do Staljina 1917.- 1929., str. 21.

⁵⁴ Mihail Riklin, Komunizam kao religija, str. 110.

vojnih komiteta. Situaciju je pokušao iskoristiti komandant ruske vojske, general Nikolaj Duhonjin, i stoga je odbio priznati izvršavanje naređenja Sovnarkoma. Nije pristao na svoje smjenjivanje i sklapanje mira s Nijemcima nego je čak počeo skupljati vojsku da zbaci boljševičku vlast. Izgledalo je kao da će boljševici morati popustiti i odstupiti s vlasti, ali Lenjin je našao rješenje za takvu napetu situaciju. Obratio se samim vojnicima i predložio da oni vode pregovore o miru, a Sovnarkom je odmah nakon toga poslao svojeg čovjeka Nikolaja Krilenka na front kako bi sklopio primirje. Kada je njemačka komanda to prihvatila bilo je jasno da je Duhonjin postao izoliran i da su svi njegovi antiboljševički planovi propali. Ubili su ga mornari i pobunjenici koji su zauzeli njegov Glavni štab, a dio generala na čelu s Kornilovom je pobjegao na Don.

Međunarodna situacija je bila još složenija jer su na frontu nasuprot iscrpljenoj ruskoj vojsci stajale jake njemačko-austrijske jedinice koje su se bez obzira na primirje mogle ponovno angažirati u borbi. I u savezničkim zemljama se nalazio velik broj vojnika, od kojih je Antanta jedan dio mogla iskoristiti za gušenje revolucije. Boljševici su se nadali da će se revolucija proširiti i zapadno, na ostale europske države, jer su mislili da njihova izolirana revolucija nema šanse za opstanak u kapitalističkom okruženju.⁵⁵ Boljševici kao da su improvizirali nakon što su srušili Privremenu vladu. Istina je da su istaknuli glavne težnje naroda donoseći odluke o preraspodjeli zemlje i sklapanju separatnog mira s Centralnim silama, ali ostaje pitanje jesu li to od samog početka bili u mogućnosti i ostvariti. Moglo bi se pomisliti da nisu imali nikakve precizne planove za provođenje budućih akcija, nego su iskorištavali povoljne trenutke najbolje što su znali. S preuzimanjem vlasti su jako riskirali, optimistično se nadajući da će se revolucija proširiti dalje na zapad i tako rasteretiti Rusiju svih vanjskih pritisaka. Ali u slučaju da zapadne revolucije propadnu Rusija bi ostala izolirana u neprijateljskom okruženju.

Stanje u ruralnim područjima Rusije je bilo katastrofalno. Seljačke pljačke i paleži veleposjeda se nisu smirili niti nakon donošenja Dekreta o zemlji, a veći stupanj likvidacije veleposjeda zabilježen je tek početkom 1918. godine. Seljački okružni sovjeti su imali važnu ulogu u razdjeljivanju zemlje seljacima, organizaciji obrane teritorija od kontrarevolucije, opskrbi hranom, opskrbi malih poduzeća sirovinama i gorivom te brizi o siročadi i starcima. Seljačkim okružnim sovjetima su u početku dominirali lijevi eseri s kojima su boljševici surađivali kako bi preko njih stekli prevlast u selima. Tako su boljševici u kritičnim prvim mjesecima nakon Oktobarske revolucije uspjeli učvrstiti vlast u ruralnim područjima, a za to vrijeme su jačali

⁵⁵ Roj Medvedev, Oktobar 1917., str. 68.-69.

svoju vlast u gradovima. Lako su osvojili vlast u Petrogradu, Moskvi i ostalim najvažnijim gradskim središtima, ali u nekim gradovima su se sukobi vodili dulje i bili su puno krvaviji. Desna frakcija esera je bila potpuno antiboljševička i zalagala se za nasilno rušenje novog režima dok su menjševici ipak bili pomirljiviji. Boljševici su se našli u političkoj izolaciji jer su se prema drugim strankama odnosili neprijateljski i nisu podnosili nikakvo suprotstavljanje svojoj politici. To se najbolje vidjelo nakon sazivanja izbora za Ustavotvornu skupštinu, 12. studenog 1917., na kojoj su pobijedili eseri. Zasjedanje se moralo prekinuti, a miroljubive demonstracije u korist skupštine su krvavo ugušene.

U studenom se također prešlo na politiku ekonomske centralizacije kako bi se dokinulo katastrofalno provođenje radničkog nadzora nad tvornicama.⁵⁶ Centralizacija je nastala kao neophodna potreba u to doba, a sam Marx nikad nije govorio o socijalističkoj ekonomiji i ekonomskim institucijama. Suzdržavao se od izjava koje su se odnosile na to, a njegovi nasljednici su shvatili njegovu teoriju o zajedničkom vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju kao poziv na nacionalizaciju državne industrije.⁵⁷ Osim teškog stanja u industriji, boljševici su morali riješavati i druge probleme. Događale su se poteškoće u opskrbi proizvodima, a seljaci nisu htjeli predati živežne namirnice bez odgovarajuće naknade u industrijskim proizvodima. Zato je boljševička vlada nasilnom rekvizicijom oduzimala hranu seljacima bez ikakve naknade, a to je dovelo do zaoštavanja odnosa između boljševika i seljaka.⁵⁸ Boljševici su svojim metodama okrenuli najbrojniju društvenu klasu u Rusiji protiv sebe.

Osim unutardržavnih napetosti opasnost za novu vlast je dolazila i izvana. Nakon pregovora s njemačko-austrijskim komandama i službeno se trebao potpisati mir. Trocki je nastojao odugovlačiti pregovore i djelomično je uspio u tome, ali su u siječnju 1918. Centralne sile postavile ultimatum da će Rusija biti pregažena ukoliko se ubrzo ne potpiše separatan mir. Lenjin je bio zagovaratelj separatnog mira, ali isprva nije imao opću podršku pa je pribjegao nagovaranju i prijetnjama da će se povući iz Sovnarkoma i mirovnu kampanju voditi na selu. U međuvremenu, Nijemci su počeli daljnji prodor prema Rusiji i povećali su svoje zahtjeve za teritorijima tražeći boljševičko odstupanje od Ukrajine, Bjelorusije i čitave južne baltičke regije do istočnog ruba Estonije. Unatoč teškim uvjetima mira Brestlitovski ugovor potpisan je 3. ožujka 1918. godine.⁵⁹ Nakon toga su lijevi eseri napustili svaku suradnju s boljševicima. Da nije bilo ovih velikih teritorijalnih ustupaka Centralnim silama boljševička vlast bi vrlo

⁵⁶ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 199.-204.

⁵⁷ Eric Hobsbawm, Kako promijeniti svijet: priče o Marxu i marksizmu, str. 16.

⁵⁸ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 205.-206.

⁵⁹ Robert Service, Povijest suvremene Rusije, str. 107.-109.

vjerojatno propala u sljedećih nekoliko tjedana. Njemačkom ratnom stroju nije se mogla usprotiviti još uvijek slaba ruska vojska i njemačke trupe bi zasigurno prodrle vrlo duboko u ruski teritorij. To bi bio prevelik teret za tek uspostavljenu i još uvijek nestabilnu boljševičku vlast koja bi morala odstupiti.

Od prosinca 1917. "bijeli" generali su se udružili s kontrarevolucionarnim oružanim postrojbama i počeli su se suprotstavljati boljševicima osvajajući vlast u mnogim dijelovima zemlje i provodeći "bijeli teror". Tako je počeo građanski rat koji je krenuo od područja Dona i odande se progresivno širio. Čehoslovačke legije sastavljene od bivših ratnih zatvorenika krenule su iz Sibira i započele pohod prema Europi, što je boljševicima predstavljalo veliku prijetnju. Tijekom ljeta 1918. u pomoć "bijelima" dolaze britanske, američke, japanske i talijanske trupe te paravojne jedinice iz sastava raspuštene njemačke vojske. Zbog straha od potencijalne restauracije monarhije boljševici su strijeljali zarobljenu carsku obitelj 16. srpnja 1918. godine. Trocki je imenovan komesarom obrane sa zadatkom organiziranja otpora u čemu se pokazao odličan zbog

Scena iz ruskog građanskog rata

svojih iznimnih organizacijskih vještina. Crvena armija je sastavljena

od pripadnika raspuštene carske vojske, a dobila je potporu jednog

Lav Trocki

dijela seljaka koji su se bojali da će "bijeli" vratiti zemlju razbaštinjenim vlasnicima. Godine 1919. strane trupe su se počele povlačiti zbog nestabilnosti u vlastitim redovima. Poljaci su također pokušali iskoristiti priliku napadom na Rusiju u travnju 1920. i nakon početnih uspjeha protjerani su do Varšave koju je Crvena armija bezuspješno pokušala osvojiti. U ožujku 1921. Poljska je dobila dijelove Bjelorusije i Ukrajine čime je taj sukob okončan. Nakon toga su se boljševici potpuno posvetili borbi protiv "bijelih" i porazili su ih do 1920. godine. Odmah nakon toga je Crvena armija morala voditi rat protiv seljačkih trupa koje su se suprotstavljale rekviziciji hrane. Godine 1921. konačno je završio i "seljački rat". Opće ratno stanje je utjecalo na slabljenje gospodarstva, kolaps industrije, uništavanje transportne mreže, rast nezaposlenosti i siromaštva, nestašicu stambenih prostora te slabljenje razmjena između grada i sela. U tim uvjetima je uveden "ratni komunizam", raspoređivanje hrane prema vrstama posla dok su nezaposleni i

pripadnici privilegiranih klasa iz doba carizma gladovali. Kako bi se opskrbili gradovi Crvena armija je silom oduzimala seoske viškove, a zbog kaotičnog stanja u tvornicama i nemogućnosti radničkog upravljanja vlada je uspostavila strogu centralizaciju poduzeća. Represivna tijela su ojačana kako bi se efikasnije provodile vladine mjere, a to posljedično dovodi do većeg broja ubojstava, zatvaranja i deportacija stanovništva.

Revolucija je ostala zatvorena unutar Rusije, odnosno nije se uspjela proširiti na zapad. Europske revolucije su ugušene u zadnjim mjesecima Prvog svjetskog rata i kratko nakon njegovog završetka. Tijekom 1920. i 1921. događala se velika glad, kao i nezadovoljstvo masa vlašću te organiziranje opozicijskih pokreta koji su nasilno gušeni. Kada je vidio da “ratni komunizam” slabi gospodarstvo, Lenjin je 1921. odlučio uvesti Novu ekonomsku politiku (NEP) kojom je dozvolio postojanje polukapitalističkog sustava. Seljaci su sada mogli prodavati svoje viškove, a također im se smanjio porez za 40 posto. Stvorilo se slobodno tržište i privatnicima je dozvoljeno trgovanje, a poduzeća su se vratila malim i srednjim obrtnicima te boljestojećim seljacima (kulacima). Država je preuzela monopol nad krupnom industrijom, bankama i vanjskom trgovinom. Gospodarstvo i proizvodnja su se gotovo u potpunosti oporavili, ali za boljševike je negativna strana NEP-a bilo raslojavanje društva te stvaranje novog kapitalističkog sloja koji nije podržavao njihovu vlast.⁶⁰ Na Desetom partijskom kongresu iz ožujka 1921., na kojem je uspostavljen NEP donesena je i odluka o unifikaciji partije, odnosno stvorena su pravila kojih su se svi morali strogo pridržavati kako ne bi došlo do nastanka frakcija. Istovremena pobuna mornara u Kronštatu bila je krvavo ugušena iako su pobunjenici zastupali demokratske ideje koje je partija nekada sama proklamirala. To govori o potpunom skretanju s prvotnih ideja i uspostavi autoritarne politike, a iz tog centralističkog principa kasnije je proizašao staljinizam.⁶¹ Time je započeo totalitarni komunistički režim koji će trajati sljedeće sedamdeset i četiri godine.

3.2. Posljedice Oktobarske revolucije

Neposredna posljedica Oktobarske revolucije bila je dolazak boljševika na vlast u Petrogradu. Nova vlast je trebala zadovoljiti narodne potrebe i zato boljševici proglašavaju izlazak Rusije iz Prvog svjetskog rata i podjelu državne zemlje seljacima. Bilo je dopušteno i radničko

⁶⁰ Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 566.-573.

⁶¹ Mihail Riklin, Komunizam kao religija, str. 21.-25.

preuzimanje uprave tvornicama. Stoga se može zaključiti da su u prvih nekoliko mjeseci svoje vlasti boljševici imali potpunu narodnu podršku, a omogućili su i demokratizaciju društva. S pojavom prvih društvenih problema usvojili su nasilne metode rješenja, a njihova borba s opozicijom se također pokazala brutalnom.

Ubrzo su svi shvatili da je umjesto demokracije Privremenu vladu zamijenio “crveni teror”. Ljudi koji su očekivali da će nova vlast raskinuti s brutalnim carističkim represivnim metodama razočarali su se jer su bili podvrgnuti još jačim represijama. Razumljivo je da su u trenucima opće nestabilnosti boljševici odlučili nasiljem riješiti sve probleme. Jedino se tako nova vlast mogla održati jer da nije uspostavljen jak represivni državni aparat prva kriza bi zbacila boljševike s vlasti. Kako bi se spriječio potpuni kolaps industrije državna proizvodnja je centralizirana. Rusi do tada nisu imali dugu tradiciju demokracije, a pogotovo nisu bili upoznati s radničkim samoupravljanjem. Da se ljudima pustilo više vremena kako bi se u potpunosti razvila demokracija vjerujem da bi ruski socijalistički sustav izbjegao diktaturu. Ali vremena za slobodan i bezbrižan razvoj nije bilo zbog njemačkih vojnih prijetnji tijekom Prvog svjetskog rata, a kasnije i zbog prijetnji “bijeleg” vojske koja je u korijenu htjela uništiti novu boljševičku državu. Zbog ratnog stanja Rusija se našla u katastrofalnoj ekonomskoj situaciji i zato se partijsko rukovodstvo odlučilo uspostaviti kapitalizam koji je kontrolirala država. Stvorila se paradoksalna situacija kada su u socijalističkom društvu nastajali bogataši i poduzetnici. Smatram da je ta djelomična liberalizacija gospodarstva odigrala veliku ulogu u daljnjim pojačavanjima represija jer je vlast shvatila da se bogati ljudi ne uklapaju u socijalističko društvo i zato je trebalo raskinuti s njima, što se i dogodilo kasnih 1920-ih godina.

Upravo se tijekom 1920-ih godina pristupilo društvenim promjenama koje su stvorile novi režim. U prosincu 1922. formiran je Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) ujedinjenjem autonomnih republika i područja s jezgrom u Socijalističkoj Federativnoj Republici Rusiji. Ustavom iz 1924. moskovska vlada je stekla sve važne ovlasti dok su republičke vlasti dobile samo administrativnu ulogu. Na društvenom planu dogodila se sekularizacija i marginaliziranje Ruske Pravoslavne Crkve. Zabranjeno je podučavanje vjeronauka, širenje vjerskog tiska i religiozne literature, a brak se počeo priznavati kao građanski čin.⁶² Boljševici su nakon preuzimanja vlasti u potpunosti zastupali ideju materijalnog svijeta u kojem nije bilo mjesta za izmišljena božanstva. Crkvu su smatrali zlom institucijom koja je opravdavala postupke starog režima. U javnosti je često provođena

⁶² Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, str. 573.-574.

antiklerikalna propaganda i u svakoj prilici se Crkvu nastojalo ocrniti. Isto tako, pristupilo se rušenju crkava i njihovoj prenamjeni u svjetovne zgrade.⁶³ U samo nekoliko godina nakon Oktobarske revolucije napustile su se tradicionalne vrijednosti u korist novog, građanskog načina života. Uspostavila se jednakost spolova, dozvoljen je pobačaj i razvod na zahtjev jednog od supružnika, a nezakonita djeca su bila izjednačena u pravima sa zakonitom. Otvarane su mnoge škole u svrhu dokidanja vrlo raširene nepismenosti. Škole su poprimile propagandni karakter jer su u njima podučavani marksizam i lenjinizam, a više obrazovanje bilo je zabranjeno za plemenitašku i građansku djecu. Nastavnicima koji nisu prihvaćali režim bilo je zabranjeno podučavanje pa su oni masovno emigrirali na zapad. Tiskovine su bile u službi širenja partijske ideologije, a umjetnost i kultura su također uspješno podređene partijskim propagandnim ciljevima.⁶⁴ Nakon Lenjinove smrti 1924. njegovo tijelo je očuvano od raspadanja posebnom tehnikom i izloženo je u posebno izgrađenom mauzoleju u Moskvi. Time je sovjetska propaganda dostigla svoj vrhunac. Boljševički vođa je bio slavljen kao svojevrsno božanstvo koje je zamijenilo tradicionalnog Boga. Tako se komunizam pretvorio u ateističku religiju, a Lenjinov mauzolej je postao simbolom novog kulta.⁶⁵ Jedini zakon u sovjetskom društvu postala je boljševička partija i njezin vođa i ništa se nije smjelo govoriti protiv njih. Na temelju toga će se izgraditi kasnija Staljinova vlast, a od obećane demokracije nije ostalo ništa.

Staljin je uveo opću kolektivizaciju industrije i zemlje i sve je podredio državnoj vlasti. Kolektivistički princip koji je uspostavljen u SSSR-u najvjerojatnije je prevladavao u Rusiji i prije revolucije. Prema tome taj novouspostavljeni društveni sustav nije sličio onome što je predvidio Marx, nego je u potpunosti nastao iz vlastitih korijena. Zanimljivo je tumačenje filozofa Benjamina koji je SSSR smatrao predziđem seljačke kulture koja je morala postaviti radikalno revolucionarni izazov kako bi se uključila u moderne tokove i međunarodnu zajednicu. Promjene se nisu mogle odvijati brzo u zaostaloj Rusiji i zato je čak deset godina nakon revolucije ona ostala pretežito seljačka država.⁶⁶ Istina je da je u ruski narod bila duboko ukorijenjena srednjovjekovna seljačka kultura koju čak niti nova država nije uspjela tako brzo prevladati. Seljačka tradicija se vjerojatno temeljila na nekim idejama koje su bile slične određenim boljševičkim idejama, pa ih je narod zato lako prihvatio.

Nakon građanskog rata velik problem za Rusiju stvarala je i međunarodna izolacija, koja će također biti riješena za vrijeme Staljina. Sedamdeset godina nakon Marxove smrti trećina

⁶³ Mihail Riklin, *Komunizam kao religija*, str. 13.-21.

⁶⁴ *Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.)*, ur. Enrico Cravetto, str. 574.-575.

⁶⁵ Mihail Riklin, *Komunizam kao religija*, str. 26.-28.

⁶⁶ Mihail Riklin, *Komunizam kao religija*, str. 109.-111.

čovječanstva je živjela pod komunističkim režimima koji su proklamirali njegove ideje i težnje.⁶⁷ To širenje komunizma se dogodilo nakon Drugog svjetskog rata jer se SSSR proširio na države srednje i istočne Europe i uključio u međunarodne tokove. Za samo dva desetljeća od Oktobarske revolucije Rusija se iz nazadne srednjovjekovne države pretvorila u svjetsku velesilu. Bez obzira na značaj SSSR-a u svjetskoj politici njegovi stanovnici uglavnom nisu uživali puna građanska prava i bili su u velikoj mjeri neslobodni. Kada se kritično društveno stanje nakon građanskog rata konačno smirilo boljševici su mogli obustaviti represiju i “vratiti” stanovništvu demokraciju, ali oni su odlučili čvrsto zadržati vlast u svojim rukama dajući ljudima vrlo uska (ali u aspektima pravne jednakosti spolova liberalna) prava.

Zaključak

Oktobarska revolucija bila je jedan od najznačajnijih događaja 20. stoljeća i njome se potpuno i korjenito počinje mijenjati rusko društvo koje je stoljećima živjelo pod autokratskim carskim režimom. Nakon boljševičkog svrgavanja Privremene vlade javila se nada u pravednije i bolje

⁶⁷ Eric Hobsbawm, Kako promijeniti svijet: priče o Marxu i marksizmu, str. 12.

društvo temeljeno prije svega na principima demokracije i mira. Iako je isprva izgledalo da je nova vlast krenula u tome pravcu, razne nepovoljne okolnosti, kao što je građanski rat, omogućile su opravdanje represija i uspostavu državnog centralizma kroz jednopartijski sistem vlasti. Oktobarska revolucija je velikim dijelom utjecala i na uspostavu europskih totalitarističkih sustava jer su se ljudi u strahu od širenja komunizma okrenuli drugim “rješenjima”. Nakon prevrata u listopadu 1917. godine po prvi put je stvoreno socijalističko društvo, a od tada se velik broj ljudi počeo upoznavati s idejama koje su se razvile još u 19. stoljeću u učenju Karla Marxa. Da se nije dogodio boljševički prevrat ove ideje vjerojatno ne bi ostale ništa drugo osim čiste teorije. Iako su na zapadu postojali intelektualci skloni marksističkim idejama, demokratska društva pokazala su nepovjerenje prema njima i tako je nastala hladnoratovska napetost. Iz toga se vidi koliko je događaja i procesa pokrenula Oktobarska revolucija. Ovaj događaj može se interpretirati s mnogo gledišta, i dok netko u njemu vidi dobre strane, netko drugi zamjećuje one loše. Ipak je najrealnije reći da je Oktobarska revolucija imala i pozitivnih i negativnih posljedica za rusko društvo, ali i za cijeli svijet.

Literatura:

1. Edward Hallet Carr, Ruska revolucija: od Lenjina do Staljina 1917.- 1929., Globus, Zagreb, 1979.
2. Neil Faulkner, Povijest Oktobarske revolucije, Fraktura, Zaprešić, 2017.

3. Robert Service, Povijest suvremene Rusije, Sandorf, Zagreb, 2014.
4. Povijest 16: Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa (1914.-1936.), ur. Enrico Cravetto, Europapress holding, Zagreb, 2008.
5. Eric Hobsbawm, Kako promijeniti svijet: Priče o Marxu i marksizmu, Naklada Ljevak, Zagreb, 2014.
6. Livia Kardum, Suton stare Europe, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
7. Tim McNeese, Political revolutions, Chelsea house, New York, 2005.
8. Michael Richards, Revolutions in world history, Routledge, New York/London, 2004.
9. Roj Medvedev, Oktobar 1917., Izdavačka radna organizacija "Rad", Beograd, 1986.
10. Mihail Riklin, Komunizam kao religija, Fraktura, Zagreb, 2010.

Sažetak

Rusko Carstvo je još od početka 20. stoljeća počelo propadati, a narod je zbog teške egzistencije postao sve buntovniji. Nakon pobuna 1905. godine car Nikola II. Romanov je bio prisiljen na određene demokratske ustupke čime je oslabljena njegova vlast. Prvi svjetski rat u kojem je Rusko Carstvo sudjelovalo dodatno je oslabio carsku vlast i ona je službeno srušena u

Februarskoj revoluciji 1917. godine, nakon nove narodne pobune. Nakon pada Romanovih političku scenu su preuzele buržoaske i građanske stranke koje su osnovale Privremenu vladu i odlučile su surađivati sa socijalističkim strankama. I dok je buržoazija loše iskoristila svoj položaj i vodila narod u novu katastrofu, socijalističke stranke su iskorištavale takvo stanje i nastojale pridobiti narod za svoje ciljeve. Takve okolnosti su 1917. iznjedrile Oktobarsku revoluciju, zasigurno najznačajniji događaj u suvremenoj ruskoj povijesti. Pod vodstvom ideologa i revolucionara Vladimira Iljiča Uljanova Lenjina i vojnog organizatora Lava Trockog boljševička partija je preuzela vlast od slabe Privremene vlade. Ovaj događaj je označio početak stvaranja novoga društva u Rusiji, a kasnije i u mnogim drugim dijelovima svijeta. Iz Oktobarske revolucije razvila se prva socijalistička država na svijetu, a tijekom 20. stoljeća je odigrala ulogu svjetske velesile.

Ključne riječi: Nikola II. Romanov, pobune 1905., Februarska revolucija, Oktobarska revolucija, Vladimir Iljič Uljanov Lenjin

Prilozi:

Slika 1, str. 3- <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43796>

Slika 2, str. 11- <https://www.britannica.com/topic/quackery>

Slika 3, str. 13- <https://www.timetoast.com/timelines/rusija-med-avtokracijo-in-revolucijo>

Slika 4, str. 15-

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/Georgy_Lvov%2C_1919_LOC_cropped.jpg

Slika 5, str. 17- <https://www.thefamouspeople.com/profiles/alexander-kerensky-3545.php>

Slika 6, str. 20- <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/vladimir-lenin>

Slika 7, str. 22- <https://svetigora.com/ljetopis-6-novembar-2019/>

Slika 8, str. 26- <https://www.alo.rs/razbibriga/zanimljivosti/evo-sta-imaju-zajednicko-hitler-staljin-frojd-trocki-i-tito/39945/vest>

Slika 9, str. 26- <https://hr.rbth.com/povijest/80225-bijeli-ili-crveni-tko-je-zapo%C4%8Deo-gra%C4%91anski-rat-u-rusiji>